

NIKU Oppdragsrapport 174/2009

A 58 Torpo stavkirke

Konserveringsarbeid på lektoriehimlingen i 2009

Nina Ryder Kjølsten

Lektoriets søyle mot syd. Foto: NIKU, 2008

Til: Riksantikvaren
Fra: NIKU Konserveringsavdelingen
Emne: Konserveringsarbeid på lektoriehimlingen i 2009

Topografisk nr.: A 58
Prosjektnr. NIKU: 156.3183
Oppdragsgiver: Riksantikvaren
Feltarbeid utført: 20.-22.07.2009
Prosjektleder: Merete Winness, konservator NIKU
Prosjektmedarbeider: Nina Ryder Kjølisen, malerikonservator NIKU

Bakgrunn og målsetting for arbeidet

På oppdrag fra Riksantikvaren utførte NIKU en tilstandsvurdering og konsolidering av løs maling på lektoriehimlingen i 2007 (se NIKU rapport Kunst og inventar 38/2007 av Stein og Matheson). Konsolidering av løs maling ble arbeidet videre med 2008 (se Rapport 40/2008 av Solberg). Målet med arbeidet i 2009 var å bli ferdig med konserveringen av lektoriehimlingen og de to bemalte søylene i forkant av denne. For videre beskrivelse av lektoriehimlingen samt tidligere behandlinger, se rapport fra 2008.

Omfang

I 2008 ble løs maling festet med 3 % størlim i vann. De to dekorerte stolpene på hvert hjørne av lektoriets front ble ikke behandlet i samme periode, ei heller buen rundt himlingens åpning mot vest. Disse områdene ble da utgangspunktet for arbeidet i 2009.

I rapporten fra 2008 nevnes det at det er mye støv på alle fremspringende partier og horisontale flater på lektoriet. Dette ble en oppgave for prosjektet i 2009.

Behandling 2009

Smuss og støv

På oversiden av lektoriets himling ligger det to lag med tjærepapp for å beskytte himlingen mot vann, fukt og andre ytre påkjenninger. Her lå det fugleekskremitter, rester av fuglereir, halm, fjær, vepsebol, skitt og støv i et tykt lag. Dette fungerer som mat for insekter og mikroorganismer. På horisontale elementer som kapitel på søyler og bærebjelke på lektoriets utside lå det mye smuss og støv. Disse områdene ble støvsugd og halm samt rester av reir ble fjernet.

Støv og smuss på bærebjelke på utsiden av lektoriet mot syd. Foto: NIKU, 2009

Støv og smuss på søylen mot nord. Foto: NIKU, 2009

Løs maling i himlingen

Det ble utført en detaljert ettersjekk av konsolideringsarbeidet fra 2008, særlig på grunn av at arbeidet ble utført i kirken med lav temperatur. I 2008 ble det varmet opp med elektrisk varme for å oppnå høy nok temperatur slik at størlimet kunne trenge ordentlig inn i malingslaget og ikke legge seg som en hinne på overflaten.

Det var ikke mulig å se at det var noen overskudd av størlim på overflaten fra arbeidet utført i 2008. Det var imidlertid noen punkter hvor malingen ikke var godt nok festet, særlig på fondveggen mot øst. Dette kan være forårsaket av den lave temperaturen. En annen årsak kan være at det ikke er tilført nok lim med spisspensel og malingsflakene ikke har fått godt nok feste. Disse områdene ble rekonsolidert med 2,5 % størlim i vann. Limet holdt en temperatur på 40-50 °C. Det ble påført med spisspensel og etterfulgt av press med varmeskje.¹ For en oversikt over de rekonsoliderte områdene, se side 5-7.

I ettersjekken ble det oppdaget andre områder med løs maling. Disse områdene ble muligens oversett i fjor. Disse områdene ble konsolidert med 3 % størlim. Noen steder ble det også benyttet japanpapir for flatekonsolidering. Se oversikt over de konsoliderte områdene på side 5-7.

Lektoriets søyler

Søylene har vært heldekorert fra base til kapitel, men kun rester av maling er synlig i dag. Ornametikken er i hvitt, sort, blått og rødt. Kapitelene har hvitt rankemotiv på rød bunn. Søyleskaftene er malt helt rundt, mens kapitelene er kun malt på fremsiden og innsiden.

Det kan se ut til at begge søylene på hver side av lektoriehimlingens åpning mot vest ble behandlet med Calaton CB i 1977 på grunn av store blanke områder samt relativt lite løs maling.

Søyle mot syd:

En del maling er bevart på denne søylen, særlig på kapitel og øvre del av søyleskaftet. Basen har også en del rester av maling. Det var løs maling på basen, så den ble flatekonsolidert med størlim 3 %. Hele området med blå maling ble konsolidert. Det var svært lite løs maling på søyleskaftet. Deler av kapitelet ble flatekonsolidert.

Søyle mot nord:

Meget lite maling er bevart på denne søylen, men det er noe på base og kapitel. Noe løs maling ble funnet på basen og kapitelet. Dette ble flatekonsolidert med 3 % størlim.

Rester av maling på lektoriets søyle mot nord. Foto: NIKU, 2009

¹ Limet ble alltid påført varmt (40-50 °C), enten med spisspensel eller som flatekonsolidering med japanpapir. Det ble alltid benyttet varmeskje etter at limet hadde fått trekke inn i malingslaget. Rekonsolidering ble utført med 2,5 % størlim i vann, mens resten av konsolideringsarbeidet ble utført med 3% størlim i vann.

Bue rundt himlingens åpning

På innsiden av buen var det minimalt med løs maling. Et par steder ble det funnet noen løse flak, disse ble konsolidert med 3 % størlim påført med en spisspensel. På buens underside var det ingen løs maling på søndre halvdel, mens på nordre side var det noe løs maling i de sorte rutene. På buens ytterside var det noe løs maling på nordre halvdel. Disse områdene ble flatekonsolidert med 3 % størlim. Se oversikt over hvilke områder på side 8.

Fremspringende parti i himlingen

Det kan se ut til at hvelvbjelkene på nord- og sydsiden kun ble behandlet lokalt i 1977. De monokrome, røde bjelkene var meget støvete og ble støvsuget der det ikke var noe løs maling. Områdene med løs maling på sydbjelken ble lokalbehandlet med 3 % størlim. Den nordre bjelken hadde ikke noe løs maling i det røde feltet, men noe løs maling i det nederste sik-sakdekorerte feltets vestre del. Området ble flatekonsolidert med 3 % størlim. Se oversikt over hvilke områder på side 5 og 7.

1. Monokrom, horisontal flate med mye støv og en del løs maling. 2. Hvelvbjelke med sik-sakmønster. Fra lektoriets sydside. Foto: NIKU, 2009

Fotografier

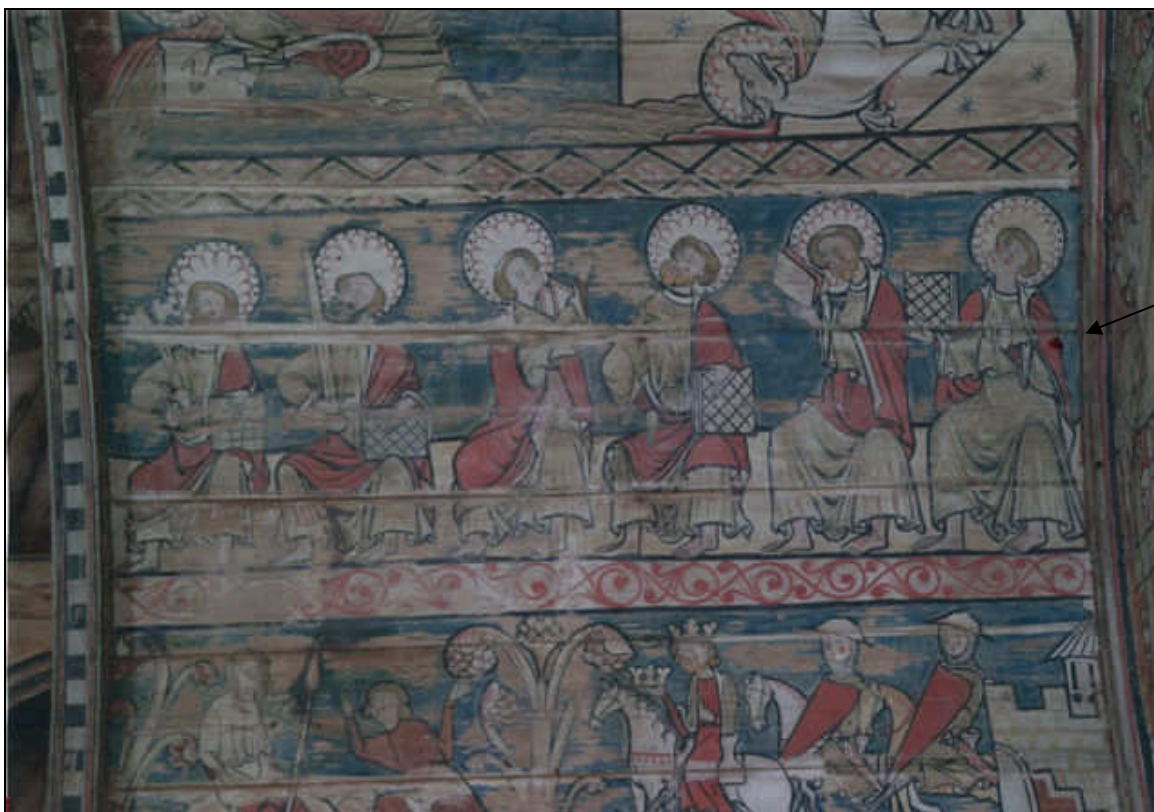
Blå striper: rekonsolidert med spisspensel i 2009, 2,5 % størlim

Rød striper: konsolidert med spisspensel i 2009, 3 % størlim

Rød form: flatekonsolidert med japanpapir i 2009, 3 % størlim

Nedre del av hvelvets nordside. Foto: T. Holter, Riksantikvaren 1977

Øvre del av hvelvets nordside. Foto: T. Holter, Riksantikvaren 1977

Hvelvets sentralmotiv. Foto: T. Holter, Riksantikvaren 1977

Hvelvets fondvegg. Foto: T. Holter, Riksantikvaren 1977

Øvre del av hvelvets sørside. Foto: T. Holter, Riksantikvaren 1977

Nedre del av hvelvets sørside. Foto: T. Holter, Riksantikvaren 1977

Helopptak av lektoriehimlingen. Riksantikvaren

LITTERATUR

Stein, Mille & Matheson, Ingrid G., 2007: Befaringsrapport fra NIKU 15.-16.01. 2007. Riksantikvarens arkiv.

Solberg, Kristin, 2008: Konserveringsrapport fra NIKU 22.-25.09.2008. Riksantikvarens arkiv.